49.
Despre viaţa bisericească contemporană - articolul „Unitatea Bisericii". Despre corelaţia dintre general şi particular în viaţa bisericească

The Old Rectory,
24 august 1973

Dragă Maria,
Pace ţie!

Mi-ai spus că pe voi toţi vă interesează să aflaţi cum privesc viaţa bisericească contemporană împreună cu problemele cele mai actuale ale zilelor noastre. Pentru a răspunde la rugămintea ta, consider că trebuie să expun câteva idei fundamentale, exprimate de mine încă prin anii '50[142].

în noua redactare a articolului meu în limba franceză dezvolt puţin şi fundamentez acele momente care capătă o mai mare actualitate. Noi vedem că problemele unităţii

[142] Articolul „Unite de l'Eglise â l'image de la Sainte-Trinite", într-o variantă revăzută, a devenit ca o parte a scrierilor antologice ale arhimandritului Sofronie, în limba franceză, la o editură elveţiană. Archimandrite Sofrony, *La Felicite de connaitre la Voie,* Geneve, 1988, pp. 9-55. în traducerea rusă, articolul „Unitatea Bisericii după chipul Sfintei Treimi" a apărut într-o antologie postumă a autorului. Arhimandritul Sofronie, *Naşterea* în *împărăţia neclintită,* Moscova, 2000, pp. 50-90.

întregii lumi creştine cuprind ramificaţiile creştinismului istoric şi în legătură cu aceasta, pe primul plan, se ridică problema principiului care trebuie să stea la baza unităţii comune. Se observă trei curente. Primul: Ecumenismul, Consiliul Mondial al Bisericilor, creat de Protestantism cu o diminuare a exigenţelor în domeniul dogmei şi tainelor. Al doilea: Romano-Catolic, „Catolicismul" cu un unic conducător, ce deţine plinătatea puterii, cu dogma infailibilităţii papei. Şi al treilea : Ortodoxia şi Sobornicitatea ei, cu recunoaşterea egalităţii bisericilor locale. în mod firesc, consider ultimul curent ca fiind cel mai corect. Cuvintele Domnului: *Ca toţi să fie una, cum suntem şi Noi*[143] indică faptul că nu există un alt principiu al unităţii ca acela, pe care noi îl avem în Revelaţie despre Unitatea Sfintei Treimi. Existenţa trebuie să fie „una". Este imposibil să se rezolve corect problemele unităţii Bisericii *j fără rezolvarea corectă a altor probleme dogmatice. Astfel, dogma Sfintei Treimi şi, prin urmare, cea a purcederii Sfântului Duh are o importanţă cardinală în Eclesiologie. în articol, mă străduiesc să arăt că în conştiinţa dogmatică ortodoxă nu există nici o discordanţă ' între Fiinţă - Fire şi Ipostasuri. Şi Fiinţa şi Ipostasul sunt absolut identice, fără să se amestece unul cu altul. Această „identitate" sau *]* „egalitate" între Persoană şi Fire se pierde în * perspectiva învăţăturii romano-catolice despre * filioque: deoarece acolo se recunoaşte pentru (-

---

[143] Compară Ioan 19, 21.

Fire o întâietate ontologică, o prioritate. Ipostasurile sunt concepute ca relaţii contrarii în sânul unei Unice Fiinţe. întrucât Firii i se dă o întâietate ontologică, ipostasurile sunt trecute pe un plan secundar, deoarece se schimbă totul, absolut totul şi în ceea ce priveşte Existenţa şi cea Dumnezeiască şi cea creată „după chip şi asemănare". '

Când o astfel de concepţie a Existenţei Dumnezeieşti se transpune în planul vieţii omeneşti, în plan duhovnicesc, în planul lucrării ascetice (a Actului), atunci se creează aceeaşi discordanţă între principiul persoanei şi principiul firii: ultima prevalează asupra persoanei, ceea ce duce în Catolicism la o accentuare excesivă a momentului juridic în soteriologie, în actul liturgic „ex opere operato", în eclesiologie - infailibilitatea papei „ex cathedra", adică „ex officio"; toate acestea sunt posibile la ei în virtutea „firii lucrurilor", independent de persoana papei, persoană care poate fi determinată prin firea ce stă mai sus decât principiul persoanei. Această structurare a duhului omenesc se reflectă şi asupra cunoaşterii în general şi asupra organizării societăţii omeneşti, asupra spiritului legilor, asupra tuturor. Şi omenirea ajunge în impas: principiul obiectiv, supra-personal, impersonal a strivit persoana. Instituţia, comunitatea, colectivul prevalează în conştiinţa oamenilor şi persoana slujeşte aceste ţeluri. Dar întrucât o astfel de ordine nu poate distruge ceea ce Dumnezeu a sădit în creaţie, tot atât de

invincibil rămâne conflictul dintre societate şi persoană. Şi oricât ar înăbuşi în sine oamenii „persoana", această persoană nu va înceta să-şi caute îndreptăţirea existenţei sale, şi nu există o fire lipsită de personalitate. Atât timp cât nu se stabileşte în conştiinţa oamenilor adevărata concepţie despre Existenţa Dumnezeiască, unde fiecare Persoană este purtătoarea întregii plinătăţi dumnezeieşti, adică unde Firea şi Persoana constituie în sine o unitate simplă şi absolută, unde fiecare Persoană este egală din punct de vedere „dynamic" întregii unităţi treimice, adică un Dumnezeu adevărat şi atotdesăvârşit, absolut egal în celelalte persoane şi Unităţii celor Trei, unde se păstrează o deplină egalitate între principiul Firii şi al Persoanei, până atunci nu se va rezolva nici problema raportului „societăţii" şi „persoanei" în omenire.

Eu nu trec cu vederea că această desăvârşire a omenirii, asemenea cu a dumnezeirii, este doar ţelul poruncilor lui Hristos; că poate această desăvârşire nu se va realiza în planul istoriei niciodată, dar nu putem ajunge la hotărârea de a considera o „utopie" desăvârşirea poruncită de Dumnezeu şi, desconsiderând creştinismul, să urmărim ţeluri inferioare, dar care dau mai repede „rezultate văzute". Realizarea sau înfăptuirea poruncilor lui Hristos în viaţa bisericească - iată sarcina.

„în înfăptuirea lui finală, principiul autocefaliei bisericilor locale ne vorbeşte despre

nădejdea noastră comună că nu numai bisericile locale, dar şi fiecare membru al Bisericii, fiecare ipostas-personalitate, luat în parte, trebuie să devină purtătorul întregii plinătăţi soborniceşti bisericeşti". în noua redactare, acest moment îl dezvolt oarecum mai mult, fundamentându-1 cu trimiteri la Noul Testament, la Sfinţii Părinţi, printre ultimii îi citez, în mod special, pe Grigore de Nyssa, pe Maxim Mărturisitorul şi pe Simeon Noul Teolog.

Întâlnirea Ortodoxiei cu Catolicismul şi cu Ecumenismul Protestant ne obligă să căutăm „rădăcina" divergenţelor noastre. Fără aceasta, toate certurile pentru „detalii" nu ne vor duce la nimic. În cel mai bun caz se obţine o oarecare „destindere psihologică a relaţiilor", însă unitatea deplină, care se exprimă într-o unică Liturghie, nu se va atinge.

Adesea mă întâlnesc cu străini - catolici şi alţii. Din experienţa acestor întâlniri am văzut că în profunzimile sufletelor lor există totdeauna acest conflict despre care am vorbit mai sus. îndeosebi la romano-catolici. Ei suferă puternic şi profund din cauza autorităţii externe impusă lor şi orice dezacord naşte în ei o stare patologică.

Catolicismul, actualmente, cu toate succesele lui exterioare, trăieşte una dintre cele mai profunde crize. Văzând cum conflictul nerezolvat dintre „comun" şi „persoană" se rezolvă în Ortodoxie, ei sunt atraşi de aceasta, deocamdată cu sfială încă; din cauza fricii, ei se

mai agaţă încă de formele lor obişnuite de gândire şi de acţiune, dar deja nu mai privesc la Ortodoxie ca la ceva inferior, stins, amorţit, cum era de obicei mai înainte. Cartea lui Benz[144], recenzată în nr. 10 al *Jurnalului Patriarhiei din Moscova,* nu este un fenomen unic.

Din întâlnirile mele am avut nu puţine ocazii să mă conving că orice desconsiderare a creştinismului aduce după sine catastrofe personale sau sociale. Doar prin această desconsiderare se poate explica şi fuga din ograda Bisericii a multor persoane, care caută cu sinceritate Adevărul universal „Catolic". Nu vorbesc despre cei răzvrătiţi, ci despre cei ce caută adânc rezolvarea marilor probleme ale existenţei noastre, care tinde spre cunoaşterea integrală şi chiar absolută, „firească" pentru om.

Toate acestea vreau să vi le spun într-o ordine nesuccesivă, pentru a vă uşura înţelegerea articolului meu în virtutea înţelegerii cauzelor ce l-au provocat. Ştiu că pentru Biserica Rusă actualmente un loc principal îl ocupă o altă problemă. Eu am în vedere tendinţele de păstrare şi restaurare. De aceea nu vreau să atrag atenţia ruşilor cu articolul meu şi vi-1 trimit doar vouă... Dar mie mi se pare că nu este prea departe acel moment când

---

144 Ernest Benz, *The Eastern Orthodox Church,* /te, *Thought and Life,* Anchors Books, New York, 1963.

întreaga creştinătate va aştepta de la Biserica Rusă, bogată prin experienţa sa de rugăciune, prin viaţa ei liturgică, în general, răspunsul la întrebarea : „Care principiu al unităţii trebuie să fie recunoscut ca cel mai corespunzător cu Revelaţia Noutestamentară?"

Din cauza sănătăţii mele slabe sau a lenei sau în virtutea condiţiilor necorespunzătoare ale vieţii mele, actualmente eu lucrez, dar produc foarte puţin. Trec săptămâni, dar nu pot alege nici o zi pentru ca de dimineaţă până seara să stau la scris, pentru a termina cartea gândită de mine în ediţie franţuzească despre bazele dogmatice ale ascetismului nostru. Aş fi vrut să arăt mai detaliat şi mai clar că în toată existenţa noastră se reflectă în mod inevitabil orice schimbare a părerilor noastre dogmatice. Pierderea, măcar parţială, a ceea ce ni s-a dat prin Revelaţie, atrage după sine schimbarea vieţii întregului „corp" al uneia sau alteia dintre Biserici. Cu toate că majoritatea zdrobitoare a oamenilor trăieşte în stare de credinţă predogmatică, adică doar într-un avânt al sufletului către Dumnezeu, cu toate acestea, şi în viaţa lor se reflectă cunoaşterea dogmatică sau învăţătura Bisericii de care ei aparţin.

Al tău, Sofronie